

Pohjoismaiset kansankäräjät 2007

SUOMI YDINVOIMAN VASALLIVALTIONA EU:SSA

Ulla Klötzer

Jos joku olisi kertonut minulle kymmenen vuotta sitten, että Suomi rakentaa viidennen ydinvoimalan ja suunnittelee vielä kolmea muuta, että Suomi ottaa käyttöön ensimmäisenä maana maailmassa käytetyn korkea-aktiivisen ydinpolttoaineen loppusijoituspaikan ja että Suomessa etsitään uraania, olisin nauranut tälle ihmiselle.

Mutta nauru on juuttunut kurkkuun. Kaikki tämä on nyt tapahtumassa Suomessa. Ja se, mitä nyt tapahtuu, on pohjoismaisen demokratian pilkkaamista. Uusista voimaloista ei ole järjestetty kansanäänestyksiä. Minkäänlaista yhteiskunnallista keskustelua ei käydä loppusijoituspaikasta, jota rakennetaan Olkiluotoon, jonne myös ranskalais-saksalainen yritys Areva rakentaa Suomen viidettä reaktoria. Uraaniyhtiöille saatetaan sallia kaivostoiminta mm. luonnonsuojelualueilla ja alueilla, jotka ovat olleet saman perheen omistuksessa yli 300 vuotta.

Mutta jotta ymmärtäisitte tämän tragedian laajuuden ja poliitikkojen suunnattoman petoksen, luon pienen historiallisen katsauksen.

Miksi uusia reaktoreita?

Toukokuussa 2001 Suomen eduskunta teki periaatepäätöksen äänin 159 – 3 käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituksesta kallioperään. Tämä päätös oli strategisesti erittäin merkittävä, sillä ydinvoiman kannattajat saattoivat nyt sanoa, että ydinjäteongelma oli ratkaistu.

Toukokuussa 2002 Suomen eduskunta teki periaatepäätöksen äänin 107 – 92 uuden voimalan rakentamisesta. Helmikuussa 2005 Suomen hallitus hyväksyi maailman suurimman eli 1600 megawatin reaktorin rakentamisen. Reaktorin joka kaiken lisäksi on prototyyppi - ranskalaisten mukaan prototyyppin prototyyppi. Käyttöäksi ilmoitettiin 60 vuotta. Silloisista 18 ministeristä 11 – mukaan lukien pääministeri Matti Vanhanen ja energia-asioista vastaava kauppa- ja teollisuusministeri Mauri Pekkarinen – olivat äänestäneet toukokuussa 2002 ydinvoiman lisärakentamista vastaan. Ministereinä he tekivät uskomattoman petoksen, josta Suomen lehdistö ei ole suuremmin otsikoinut.

Kun eduskunnassa keskusteltiin mahdollisesta uudesta voimalasta, ei missään vaiheessa keskusteltu reaktorityypistä. Puhuttiin 2,3 miljardin euron hinnasta. Ostohinnaksi tuli tosi asiassa 3 miljardia euroa. 75 % voimalasta rakennetaan lainarahoilla. 1,95 miljardia tulee pankkiryhmästä, jossa ovat mukana Bayerische Landesbank, PNB Paribas, JP Morgan ja Nordea sekä Handelsbanken. Ruotsalainen luottolaitos Svensk Exportkredit rahoittaa voimalaa yhdellä miljardilla kruunulla ja ranskalainen luottolaitos COFACE 610 miljoonalla eurolla.

Nyt voimalan hinta on noussut useiden virhearvioiden vuoksi ei vain 3 miljardiin euroon vaan vähintään noin 4 miljardiin, ja rakennustyömaa on ainakin 18 kuukautta myöhässä. Ongelmat ovat kasautuneet. On ollut haurasta sementtiä, huonoa hitsausjälkeä jne.

Heinäkuussa 2006 (12.7.2006) Säteilyturvakeskus julkaisi selvityksen Olkiluoto 3:n ongelmista. Hiukset nousevat pystyyn sitä lukiessa. Säteilyturvakeskus moittii mm. sitä, että urakoitsija on valinnut aliurakoitsijoita, joilla ei ole aiempaa kokemusta ydinvoimalan rakentamisesta, että aliurakoitsijoiden työtä ei ole ohjattu ja valvottu niin, että työ olisi sujunut ongelmitta, että pitäisi noudattaa hyvää turvallisuuskulttuuria, että välinpitämätöntä asennetta ongelmien ja laadun suhteen ei tule hyväksyä, että yksityiskohtaiseen suunnitteluun varattua aikaa ja työmäärää on aliarvioitu ja että aliurakoitsijoiden valinnassa on yleensä loppuvaiheessa painotettu tarjouksen hintaa. Säteilyturvakeskus vaati myös, että projektin johto pitäisi vaihtaa.

Ranskalaisessa talouslehdessä La Tribunesa väitettiin marraskuussa 2006, että rakennustyömaa on 3 vuotta myöhässä. Nuclear Engineering News ilmoitti lokakuun alussa 2006, että Arevan ensimmäinen puolivuotistulos osoitti 266 miljoonan tappiota Olkiluoto 3:n aiheuttamien ongelmien takia. Financial Times kertoi niin ikään marraskuussa (10.11.2006), että Siemensin voimalayksikön voitot olivat romahtaneet Arevan, toisin sanoen Olkiluodon, vuoksi.

Tästä huolimatta – ja huolimatta siitä, että useat gallupit (2002, 2003, 2005, maaliskuu 2007; 61 % EU-maiden kansalaisista haluaa vähentää ydinvoiman käyttöä) osoittavat, että EU-maiden kansalaisten enemmistö vastustaa ydinvoiman lisärakentamista – Suomen valtaeliitti suunnittelee vielä kolmen uuden reaktorin rakentamista. Ympäristövaikutusten arvioinnit on aloitettu kahden voimalan osalta. Yksi uusi voimala Olkiluotoon ja toinen Loviisaan. Kolmatta voimalaa suunnitellaan Pohjois-Suomeen. (TVO, Fortum, Fennovoima)

Uraanikaivostoiminta Suomessa

Kuten kaikki tiedämme, ydinvoimalan reaktorit käyttävät uraania, jota tarvitaan myös raaka-aineeksi sekä ydinaseisiin että kauhistuttaviin DU-aseisiin, toisin sanoen uraaniaseisiin, joita on käytetty Afganistanissa, Irakissa, Libanonissa ja Balkanilla. Tätä sodankäyntiä on sattuvasti kuvattu vaimennetuksi ydinsodaksi (Low Intensity Nuclear War). Aseet ovat kemiallisesti myrkyllisiä ja radioaktiivisia ja seuraukset ovat sekä sotilaille että siviiliväestölle hirveät.

Ydinvoima ja ydinaseet ovat siamilaisia kaksosia. Koska kaikki ydinvallat parhaillaan suunnittelevat ydinasearsenaalinsa uudistamista, ne tarvitsevat uraania, ja naamioidakseen uuden varustautumisensa ne tarvitsevat maita, jotka rakentavat lisää ydinvoimaa.

Neuvostoliitto rakensi loistonsa päivinä voimakkaasti ydinvoimaa vasallivaltioissaan – käsi kädessä ydinasevarustuksen kanssa. Virossa, DDR:ssä, Puolassa, Tshekkoslovakiassa, Unkarissa, Romaniassa, Bulgariassa, Ukrainassa uraanikaivokset tuottivat raaka-ainetta pommeihin ja siviilireaktoreihin.

Euroopan unionin jäsenenä Suomi saa nyt samanlaisen aseman. Ulkomaalaiset yritykset osoittavat suurta kiinnostusta uraaninlouhintaan eri puolilla Suomea. Tätä tukee kauppa- ja teollisuusministeri Mauri Pekkarinen, joka useita kertoja on todennut, että jos Suomi tuottaa energiaa ydinvoimalla, meidän moraalinen ja eettinen velvollisuutemme on louhia uraania omassa maassamme. Siitä suuresta riskistä ei keskustella, että kun tämä uraani

kuljetetaan ulkomaille jalostettavaksi ydinpolttoaineeksi, siitä voi tulla ydinpommien ja uraaniaseiden raaka-ainetta.

Ydinsulkusopimus vuodelta 1968 (NPT Treaty), jonka 188 maata on allekirjoittanut, määrittelee, että viisi tunnettua ydinasevaltaa pidättäytyvät levittämästä ydinaseita muihin maihin ja että allekirjoittaneet eivät levitä ydintietoutta tai –tekniikkaa muussa kuin rauhanomaisessa tarkoituksessa. On surullista, että Suomi, joka allekirjoitti ensimmäisenä ydinsulkusopimuksen, kaikesta päättäen aikoo nyt murtaa kunniakkaan perinteensä toimia ydinaseriisunnan ja rauhan puolestapuhujana.

Uraaniyhtiöille Suomen maaseutu on suuri plussa; vastustajia todennäköisesti vain vähän, ja epätoivoisia kunnallispoliitikkoja, jotka lähtevät mukaan kohtalokkaaseen kaivostoimintaan uusien työpaikkojen toivossa. Ulkomaisten kaivosyhtiöiden kotisivuilla ylistetään juuri tätä – harva asutus, hyvät tiet ja puhdasta vettä, joka on uraanikaivokselle välttämättömyys. Uraanin hinta on moninkertaistunut viime vuosina ja uusia hinnankorotuksia on odotettavissa.

Koska uraani on ehtyvä luonnonvara, uraaniyhtiöt etsivät hullun lailla uusia houkuttelevia kohteita. Suomessa on kauppa- ja teollisuusministeriö ainoa uraanikaivostoiminnan luvanantaja. Eri puolilla maata ovat kaivosyhtiöt tehneet lukemattomia valtausvarauksia. Enossa ja Kontiolahdella Pohjois-Karjalassa on myönnetty valtauslupa ranskalaiselle uraaniyhtiö Cogemalle, Arevan tytäryhtiölle, joka yhteistyössä Siemensin kanssa rakentaa skandaalinkäryistä Olkiluoto 3 –voimalaa. Sen lisäksi on kanadalainen yhtiö Namura/Cooper Minerals saanut valtausluvan Kuusamoon aivan Kitka-järven viereen. Kyseisillä paikkakunnilla on kauppa- ja teollisuusministeriön valtauslupa tyrmistytännyt asukkaat, jotka näkevät elinympäristönsä olevan uhattuna.

Vuodelta 1965 peräisin oleva kaivoslaki on täysin vanhentunut. Se syrjäyttää kokonaan perustuslain sekä vesi-, luonto- ja ympäristönsuojelulait. Kaivoslaki edustaa voimakkaasti kaivosyhtiöiden intressejä. Päinvastoin kuin Ruotsissa ei kunnilla ole veto-oikeutta, eikä maanomistajilla ja eduskunnallakaan ole asiassa sananvaltaa. TV-ohjelma MOT:ssä helmikuussa 2006 totesi Krister Söderholm, joka tuolloin oli kaivosylitarkastaja kauppa- ja teollisuusministeriössä, että ”maanomistaja saa valtaukselta vuosittaisena korvauksena 10 euroa hehtaarilta. Kaivosluvasta korvaus on 20 euroa per vuosi ja hehtaari.” Korvaus on suomalaisen omistusoikeuden pilkkaa.

Olli Männikkö Vasaraperän kylästä Kouvervaaran kupeesta Kuusamosta on 67-vuotias, ja hänen kotitilansa on ollut suvun omistuksessa 300 vuotta. Hänen maistaan sijaitsee 40 hehtaaria valtausalueella. Hän on lopettanut maanviljelyksen ja rakentanut kaksi hyvin kaunista hirsimökkiä, joita hän vuokraa turisteille. Mökit sijaitsevat Kitka-järven rannalla 1,5 kilometrin päässä Namuran valtausalueelta. Vierailin Ollin luona eräänä tähtikirkkaana yönä tammikuussa ja asuin toisessa hänen mökeistään. Kyynelet silmissä hän totesi, että hänen ja koko hänen sukunsa elämäntyö menisi hukkaan, jos kaivostoiminta alkaisi alueella. Kalastus on uhattuna, turismi on uhattuna ja kristallinkirkas Kitka-järvi, joka on yhteydessä satoihin muihin vesistöihin, on uhattuna.

Marja Liisa Tanninen asuu Enossa Pohjois-Karjalassa miehensä tilalla, joka on ollut suvun omistuksessa vuodesta 1770. Tannisen perhe on kahdeksas ja heidän lapsensa yhdeksäs sukupolvi tilalla. Cogeman valtaus koskee mm. tämän tilan maita. Eduskunnan portailla pidetyssä mielenosoituksessa tammikuun lopulla Marja Liisa totesi, että jokaisella meistä

on perustuslaissa määritelty oikeus omaisuuteensa, kotiseutuunsa, ja että ympäristö- ja luonnonsuojelulait vahvistavat oikeutemme puhtaaseen ja luonnonkauniiseen Suomeen. Hän korosti, että Pohjois-Karjalan ainutlaatuinen maisema ja puhtaat pohjavesivarat ovat korvaamaton luonnonvara, joka on mm. kiehtonut kuuluisia suomalaisia taiteilijoita kuten Sibelius ja Järnefelt. Hän ihmetteli, pitääkö hänen tyytyä kertoman tuleville sukupolville, että Suomen valtio antoi siunauksensa sille, että heidän kotiseutunsa ja suomalaiset kansallismaisemat uhrattiin ulkomaisille kaivosyhtiöille niiden piittaamattoman toiminnan takia.

Käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoitus

Eikä tämä surullinen tarina ole vielä lopussa. Suomen valtaeliitin avulla ollaan Suomea muuttamassa Euroopan ydinjätteiden kaatopaikaksi.

Missään päin maailmaa ei ole vielä keksitty ratkaisua käytetyn ydinpolttoaineen ongelmaan. USA:n tiedekatemian mukaan käytetty ydinpolttoaine on pidettävä eristettynä ihmisistä ja ympäristöstä 300 000 – 1 000 000 vuotta. Ruotsissa ja Suomessa ovat loppusijoitushankkeet edenneet pisimmälle. Upsala Nya Tidning –lehdessä kerrottiin tämän vuoden maaliskuussa (12.3.2007), että ”Suomi lähestyy loppusijoitusta ennätysajassa” kun taas Ruotsissa keskustellaan vielä paikan valinnasta. Ympäristöneuvos Sven Bengtssonin, Sveriges Miljööverdomstol, mukaan on mahdollista, että loppusäilytyspaikan rakentamisen aloitus siirtyy vuoteen 2022. Ydinjäteyritys Posiva, jonka omistavat TVO ja Fortum, suunnittelevat parhaillaan Olkiluodossa todennäköisesti maailman ensimmäistä loppusijoituspaikkaa.

Sekä atomienergiajärjestö IAEA:ssa että EU:n tasolla on mainittu yhteisen loppusijoituksen olevan ratkaisun kaikkien maiden jäteongelmiin. EU:n energiakomissaari Andris Piebalgs painotti eräässä seminaarissa Brysselissä helmikuussa 2005, että EU:n on ratkaistava korkea-aktiivisen jätteen ongelma. Hän vaati yhteistä hanketta (joint undertakings) geologisista ratkaisuista ja korosti, että hän ei puhu nyt uudesta teknologisesta tutkimuksesta vaan tutkimuksesta, joka nimenomaan koskee paikan sopivuutta, paikan, joka ”huolehtii” (englanniksi hosts) loppusijoituksesta.

Suomen laki lähtee siitä, että vain suomalainen radioaktiivinen jäte voidaan varastoida Suomessa. Euratom-sopimuksen mukaan jokaisen jäsenmaan tulee huolehtia omasta jätteestään. Kansainvälisten sopimusten mukaan luokitellaan jäte resurssiksi – ei jätteeksi – ja EU-lait puolestaan kieltävät jäsenmaita laatimasta lakeja, jotka rajoittavat kauppaa sisämarkkinoilla. Koska EG/EU-tuomioistuin ei ole koskaan käsitellyt yhtään tapausta, joka koskisi ydinjätteen vapaata liikkumista, ovat poliitikot ja tutkijat ymmällään siitä, onko jäsenvaltioilla oikeutta kieltää kaupankäyntiä jätteillä.

Per Cramér, EU- ja kansainvälisen oikeuden professori Göteborgin kauppakorkeakoulussa, katsoo, että Ruotsi voidaan pakottaa ottamaan vastaan ydinjätettä EU:sta. Ruotsin EU-jäsenyysneuvotteluissa vuonna 1994 laadittiin pöytäkirjajulistus, joka kieltää ulkomaisen ydinjätteen välivarastoinnin ja loppusijoituksen Ruotsissa. Suomi esitti vastaavanlaisen julistuksen. Cramér korostaa kuitenkin, että on lievästi sanoen naiivia uskoa, että julistuksella olisi jotain oikeudellista arvoa. Olisi diskriminointia kieltää kansallisten etujen vuoksi yksi EU:n pääperiaatteita, nimittäin tavaroiden ja palvelujen vapaa liikkuminen, hän toteaa. Cramérin mielestä oli ruotsalaisten – ja meidän osaltamme myös suomalaisten – kannalta tärkeää selvittää tämä oikeudellinen ongelma

perusteellisesti. Sen jälkeen hallitus voisi viedä asian edelleen EU:n ministerineuvostoon, niin että Ruotsi – ja meidän osaltamme Suomi – voisi saada edes poliittisen vahvistuksen julistuksen paikkansapitävyydestä.

Suomessa tästä asiasta ei keskustella. Suomessa ei myöskään keskustella siitä, että Ruotsin säteilyturvaviranomainen SSI toukokuussa pysäytti matala- ja korkea-aktiivisen jätteen varastoinnin Forsmarkin loppusijoituspaikassa, jonka piti olla turvallinen 500 vuotta. SKB, yritys, joka vastaa jätteestä, ei noudata SSI:n säteilyturvavaatimuksia. SKB on yhdessä suomalaisen Posiva-yhtiön kanssa laatinut piirustuksia, joiden mukaan korkea-aktiivisen jätteen loppusäilytyspaikka rakennetaan. Ongelmat matala- ja korkea-aktiivisen jätteen varastoinnissa eivät ennusta hyvää.

Tämä surullinen tarina voisi jatkua loputtomiin. Mutta koska aikaa on rajallisesti, haluan lopuksi todeta, että jos emme onnistu saamaan aikaan voimakasta vastarintaa tätä mielettömyyttä vastaan ennen kaikkea Suomessa mutta myös muualla Euroopassa, niin voimme odottaa säteilevää tulevaisuutta Suomelle, ydinvoiman vasallivaltiolle EU:ssa!